

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

P R O G R A M A
PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

DISCIPLINA DE EXAMEN:
RELIGIE ORTODOXĂ

A. Notă de prezentare

Prezenta programă se adresează profesorilor care susțin examenul național de definitivare în învățământul preuniversitar în specializarea *Religie Ortodoxă*. Conținutul și structura programei sunt elaborate în așa fel încât să răspundă schimbărilor impuse de abordarea curriculară sistemică în realizarea procesului educațional. Programa este elaborată în acord cu programele școlare în vigoare din învățământul preuniversitar pentru disciplina religie. Competențele și conținuturile din programă sunt proiectate în conformitate cu abordarea curriculară sistemică în realizarea activităților didactice, specifice disciplinei.

Absolvenții facultăților de profil și profesorii care susțin examenul la disciplina *Religie Ortodoxă* pot preda în învățământul preuniversitar disciplina *Religie Ortodoxă* și *Discipline Teologice de Specialitate*, în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

Programa a fost structurată astfel încât să abordeze conținuturi din următoarele domenii teologice: ***Dogmatică, Teologie Biblică, Morală și Spiritualitate Creștină, Istorie Bisericească Universală, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Liturgică, Misiune Creștină și Catehetică***, precum și din domeniul ***Didacticii Religiei***.

Aspectele fundamentale vizate prin prezenta programă operaționalizează profilul absolventului de învățământ superior, filiera teologică, urmărind:

- cunoașterea conținuturilor fundamentale și a principalelor tendințe în evoluția disciplinei *Religie Ortodoxă*, precum și a *Didacticii Religiei*;
- probarea capacităților necesare pentru proiectarea, realizarea și evaluarea activităților didactice;
- demonstrarea abilităților de comunicare, empatice și de cooperare necesare realizării actului educațional.

B. Competențe specifice profesorului de religie

Programa vizează, pe lângă conținuturile științifice și cele de *didactică a disciplinei*, anumite competențe specifice profesorului de *Religie Ortodoxă*, competențe pe care acesta trebuie să și le dezvolte și probeze pe parcursul desfășurării activității didactice. Într-o formulare sintetică, aceste competențe sunt:

- cunoașterea de către profesor a adevărilor fundamentale de credință și a elementelor de didactica religiei;
- capacitatea de a înțelege, practica și transmite valorile morale și spirituale specifice acestei discipline;
- cunoașterea și utilizarea competentă a principalelor documente școlare reglatoare: planuri-cadru, programe școlare, programe pentru examene naționale;
- capacitatea de a construi demersuri didactice interactive prin adecvarea strategiilor didactice la activitățile de învățare și conținuturi, precum și capacitatea de a construi și menține un climat educativ stimulat și eficient;
- capacitatea de a adecva conținuturile și demersurile didactice la particularitățile de vârstă și la specificul dezvoltării cognitiv-afective / intelectuale a elevilor;
- probarea capacităților necesare pentru proiectarea, realizarea, evaluarea activităților didactice și a competențelor dobândite de elevi;
- elaborarea de teste inițiale, formative și sumative, în funcție de obiectivele sau competențele vizate;
- capacitatea de proiectare și realizare a demersului didactic trans-, inter- intra- și multidisciplinar;
- utilizarea abilităților de comunicare, empatice și de cooperare, necesare realizării activităților didactice specifice disciplinei Religie;
- folosirea și contextualizarea tehnicilor comunicării eficiente cu grupul de elevi, conform principiilor și metodelor interacțiunii educaționale și ale unor elemente de ***retorică didactică***;
- evaluarea capacităților cognitive, comprehensive și de aplicare a achizițiilor, în scopul reglării competențelor, a stilului didactic precum și a abordării ***strategiilor didactice moderne***;

C. Tematica la disciplina de specialitate

Domenii teologice:

1. *Dogmatică*
2. *Teologie Biblică*
3. *Morală și Spiritualitate Creștină*
4. *Istorie Bisericească Universală*
5. *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*
6. *Liturgică*
7. *Misiune Creștină și Catehetică*

D. Tematica la Didactica Religiei

C. 1. DOGMATICĂ

- I. Revelația dumnezeiască
 1. Revelația naturală și supranaturală
 2. Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție - căi de transmitere a Revelației (fără deosebiri interconfesionale)
- II. Dumnezeu Creatorul
 1. Crearea lumii nevăzute
 2. Crearea lumii văzute
 3. Omul, chip și asemănare a lui Dumnezeu
- III. Dogma Sfintei Treimi
 1. Persoanele Sfintei Treimi: însușiri specifice și distincții
- IV. Dumnezeu Proniatorul: definirea și aspectele providenței divine
- V. Dumnezeu Mântuitorul
 1. Dumnezeu și umanitatea Mântuitorului Iisus Hristos
 2. Întreita slujire a Mântuitorului Iisus Hristos
- VI. Dumnezeu Sfințitorul
 1. Persoana și lucrarea Duhului Sfânt
 2. Sfânta Biserică: întemeiere și însușiri
 3. Preacinstirea Maicii Domnului și cinstirea sfinților
- VII. Dumnezeu Judecătorul
 1. Învățătura creștină despre moarte, judecată și viața după moarte

* Pentru fiecare temă tratată este necesară argumentarea scripturistică și patristică.

Bibliografie

1. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte DANIEL, cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008
2. CHIȚESCU, N., TODORAN, I., PETREUȚĂ, I., *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. I-II, Renașterea, Cluj Napoca, 2005
3. *** *Credința Ortodoxă*, tipărită cu binecuvântarea Î.P.S. Dr. DANIEL, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Trinitas, Iași, 2007

C. 2. TEOLOGIE BIBLICĂ

A. Vechiul Testament

1. Pentateuhul - structură și prezentare generală
2. Patriarhii Vechiului Testament (Avraam și Iacov)
3. Persoana Mântuitorului Iisus Hristos după profețiile mesianice

B. Noul Testament

1. Pildele Mântuitorului Iisus Hristos și exegeza lor: *pilda semănătorului, pilda fiului risipitor, pilda samarineanului milostiv, pilda celor zece fecioare, pilda neghinei*
2. Patimile și Învierea Mântuitorului
3. Pogorârea Duhului Sfânt și întemeierea primelor comunități creștine, după *Faptele Apostolilor*

Bibliografie

1. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte DANIEL, cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2008
2. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, EIBMBOR, București 2001
3. PRELIPCEAN, Vladimir, NEAGA, N., BARNA, Gh., CHIALDA, M., *Studiul Vechiului Testament*, ediția a III-a, Renașterea, Cluj Napoca, 2003
4. CORNIȚESCU, Emilian, ABRUDAN, Dumitru, *Arheologia biblică*, EIBMBOR, București, 1996
5. NICOLAESCU, N.; MARCU, G.; VLAD, Ș.; MUNTEANU, L.G., *Studiul Noului Testament*, EIBMBOR, București, 1983
6. MIHOC, Vasile, MIHOC, Daniel, MIHOC, Ioan, *Introducere în Studiul Noului Testament*, Teofania, Sibiu, 2001
7. NEAGA, Nicolae, *Hristos în Vechiul Testament. Însemnări pe marginea textelor mesianice*, Sibiu, 1944; (reed. Renașterea, Cluj-Napoca)
8. SEPTUAGINTA 1: *Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, (vol. I), Ed. Polirom 2004
9. IEREMIAS Ioachim, *Parabolele lui Iisus*, trad. de P.S. Calinic Dumitriu, Pr. Vasile Mihoc și Dr. Ștefan Matei, Anastasia, București, 2000

C. 3. MORALĂ ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

I. Legea morală a Vechiului Testament

1. Decalogul: structură și interpretare

II. Legea morală a Noului Testament

1. Predica de pe Munte și tâlcuirea ei: Fericitările, raportul între Legea Veche și Noua Lege, despre milostenie, despre rugăciune, despre post, despre judecata semenilor

III. Virtuțile teologice - credința, nădejdea, dragostea

IV. Familia creștină și provocările societății contemporane

Bibliografie

1. P.F. Dr. DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei*, Trinitas, Iași, 2007
2. BRECK, John, *Darul sacru al vieții*, Patmos, Alba Iulia, 2001
3. MLADIN N., BUCEVSCHI, O., *Teologie morală ortodoxă*, vol. I - II, Reîntregirea, Alba Iulia, 2003
3. RESCEANU, Ștefan, *Atitudinea Bisericii față de abort, divorț, abandonul de copii, droguri etc.* în vol. colectiv *Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001
4. BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic de Constantinopol, *Biserica și problemele lumii de azi. Vocația universală a Ortodoxiei*, Trinitas, Iași, 1997
5. MOLDOVAN, Ilie, *Iubirea – Taina căsătoriei*, Alba Iulia, Reîntregirea, 1996

C. 4. ISTORIA BISERICEASCĂ UNIVERSALĂ

I. Întemeierea Bisericii și răspândirea Creștinismului prin predica Sfinților Apostoli

II. Primele doua Sinoade Ecumenice

III. Schisma de la 1054:

1. Cauzele politice și religioase; 2. Desfășurarea evenimentelor; 3. Consecințele.

IV. Reforma protestantă:

1. Cauzele reformei; 2. Reformatorii: Martin Luther și J. Calvin; 3. Urmările reformei

Bibliografie

1. RĂMUREANU, I, BODOGAE, T., ȘESAN, M., *Istoria bisericească universală*, vol. I, ed. III, EIBMBOR, București, 1987, vol. II, EIBMBOR, București, 1993
2. CHIFĂR, Nicolae, *Istoria Creștinismului*, vol. I-IV, Trinitas, Iași, 2001-2004
3. ICĂ, Ioan jr., "950 de ani de la Marea Schismă: interpretări și documente", în *Revista Teologică*, nr. 3-4, Sibiu, 2004
4. GABOR, Adrian, *Biserica și Statul în primele patru secole*, Sophia, București, 2003

C. 5. ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

I. Începuturile vieții creștine pe teritoriul Țării noastre: dovezi arheologice, lingvistice.

II. Recunoașterea mitropoliilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania. Primele știri despre existența mitropoliilor

III. Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la dezvoltarea culturii și apărarea identității naționale: Sfinții mitropoliți: Dosoftei, Antim Ivireanul și Andrei Șaguna

IV. Biserica Ortodoxă Română în perioada modernă și contemporană:

1. Autocefalie și Patriarhie
2. Biserica Ortodoxă Română între anii 1945 – 1989. Activitatea culturală. Martiri și mărturisitori în închisorile comuniste
3. Biserica Ortodoxă Română după 1990: activitatea social-filantropică, Religia în școală, învățământul teologic, mass-media bisericească

Bibliografie

1. PĂCURARIU, pr. prof. dr. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, EIBMBOR, vol. I-III, București 1991, 1994, 1997 și ediția revizuită, vol. I-II, Trinitas, Iași, 2004-2006
2. MORARU, Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000. Biserica. Națiune. Cultură*, vol. III, tom. 1, EIBMBOR, București, 2006
3. *** Volumul Autocefalie. Patriarhie. Slujire Sfântă, București, 1995
4. *** Autocefalia – vol. I-III, Editura Basilica, București, 2010
5. *** *Biserica în misiune*, volum tipărit cu binecuvântarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, București, 2005
6. *** *Martiri pentru Hristos din România, în perioada regimului comunist*, vol. tipărit cu binecuvântarea PF Teoctist, a ÎPS Ioan Robu și a ES dr. Cristoph Klein, EIBMBOR, București, 2007
7. *** *Mărturisitori după gratii. Slujitori ai Bisericii în temnițele comuniste*, Editura Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1996

C. 6. LITURGICĂ

I. Sfânta Liturghie: prezentare istorică și rânduială

II. Sfintele Taine: instituirea și importanța fiecărei Sfinte Taine în viața creștină

III. Ierurgiile în viața credincioșilor:

1. Ierurgii legate de viață
2. Ierurgii legate de moarte

Bibliografie

1. BRANIȘTE, Ene, *Liturgica specială*, EIBMBOR, București, 1980
2. Î.P.S. Dr. Laurențiu STREZA, *Tainele de inițiere creștină*, Trinitas, Iași, 2002
3. NECULA, Nicolae, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol.I, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, vol.II-III, EIBMBOR, București, 2001- 2004
4. SCHMEMANN, Al., *Euharistia – Taina Împărăției*, Anastasia, 2003

C. 7. MISIUNE CREȘTINĂ ȘI CATEHETICĂ

I. Mântuitorul Iisus Hristos – Catehet și Pedagog Desăvârșit

II. Rolul profesorului de religie în păstrarea, transmiterea și apărarea dreptei credințe

III. Participarea tinerilor la viața liturgică și la activitățile catehetice. Valențele educative ale cultului divin

IV. Implicațiile pastoral-misionare și educative ale colaborării profesorului de religie cu preotul paroh

V. Ora de Religie - mijloc de cunoaștere a tainelor credinței. Implicațiile educației religioase asupra modelării caracterului și personalității tinerilor

Bibliografie

1. ÎPS Dr. DANIEL, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și dăinuire. Raze și chipuri de lumină în istoria și spiritualitatea românilor*, ediția a II-a, Trinitas, Iași, 2005
2. CĂLUGĂR, Dumitru, *Catehetica*, Renașterea, Cluj Napoca, 2007
3. TIMIȘ, Vasile, *Religia în școală. Valențe eclesiale, educaționale și sociale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004
4. GORDON, Vasile, *Biserica și Școala*, Christiana, București, 2003
5. BEL, Valer, *Misiune, parohie, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Renașterea, Cluj Napoca, 2004
6. ȘANTA, Gheorghe, *Valorile creștine în educația morală a adolescentului*, CCS, Cluj Napoca, 2004
7. HORGA Irina, *Educația religioasă în școală – abordări și tendințe europene*, în Ministerul Culturii și Cultelor, Secretariatul de Stat pentru Culte, *Învățământul religios și teologic în România*, ediție îngrijită de lect. dr. Adrian Lemeni și Bogdan Dedu, Techno Media, Sibiu, 2006, pp. 23-38.
8. Ghidul practic *Centrul parohial pentru copii și tineri*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008

NOTĂ: Bibliografia pentru disciplina de specialitate include **manualele de Religie Ortodoxă** cuprinse în **Catalogul manualelor școlare** valabile în învățământul preuniversitar, în anul școlar în care se susține examenul.

D. Tematica pentru DIDACTICA RELIGIEI

I. Religia ca disciplină de învățământ

1. Educația religioasă și finalitățile acesteia
2. Baza legislativă a predării religiei în școală

II. Valențe și implicații eclesiale, educative și sociale ale predării religiei în școală

III. Proiectarea, organizarea și desfășurarea activității didactice

1. Componentele curriculumului național: planuri-cadru (trunchi comun, curriculum diferențiat, curriculum la decizia școlii/ curriculum în dezvoltare locală), programe școlare, manuale școlare, auxiliare curriculare; alți termeni de referință ai curriculumului național: arii curriculare, discipline, module, standarde curriculare
2. Proiectarea curriculumului la decizia școlii/ curriculum în dezvoltare locală de tipul: aprofundare/ extindere/ opțional ca disciplină nouă; modalități de analiză a nevoilor specifice ale elevilor, modalități de selectare a CDS, modalități de dezvoltare a unei programe de CDS, exemple posibile pentru domeniul educației religioase
3. Competențele predării-învățării-evaluării la disciplina religie. Competențe generale, competențe specifice. Operaționalizarea competențelor
4. Programa școlară: structura programei școlare, utilizarea programei în proiectarea și realizarea activităților didactice, manualele și bibliografia
5. Proiectarea activității didactice: planificare calendaristică, proiectarea unității de învățare, proiectarea de activități de învățare intra-, inter- și transdisciplinare
6. Lecția. Tipuri de lecție

IV. Principiile didactice generale. Principii didactice specifice predării religiei: principiul hristologic și principiul eclesologic

V. Strategii didactice utilizate în procesul de predare-învățare-evaluare

1. Metode didactice: clasificare, caracterizare, utilizarea metodelor centrate pe elev/ tehnicilor de învățare prin cooperare
2. Forme de organizare a activității didactice: caracterizare, clasificare
3. Forme de activitate extrașcolară specifice disciplinei religie și proiectarea acestora: cateheza, serbarea religioasă, vizitele și pelerinajele, expozițiile, cercurile pe disciplină, participarea la slujbele religioase
4. Mijloace de învățământ utilizate în activitatea didactică: caracterizare, funcții, clasificare
5. Mijloace de învățământ specifice disciplinei religie: textul biblic, literatura religioasă, icoana, portretul, harta, mijloacele audio- vizuale, calculatorul etc
6. Utilizarea tehnologiei informației și comunicării în construirea unor medii active de instruire. Exemplificări pentru ora de religie

VI. Evaluarea procesului instructiv-educativ

1. Evaluarea de proces: obiective, caracterizare, funcții, tipologie. Specificul evaluării la ora de religie.
2. Metode de evaluare: caracterizare, tipologie.
3. Instrumente de evaluare: caracterizare, calități (validitate, fidelitate, obiectivitate și aplicabilitate).
4. Tipologia itemilor: definiție, clasificări, caracteristici, domenii de utilizare, reguli de proiectare, modalități de evaluare și de notare.
5. Elaborarea probelor scrise: proiectarea testului docimologic, matricea de specificații.
6. Metode și instrumente complementare de evaluare (referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea, investigația, observarea sistematică a activității și comportamentului elevului).

VII. Profesorul de religie – model și formator de caractere în școala contemporană.

Consilierea și îndrumarea duhovnicească în cadrul educației religioase.

E. Bibliografie pentru Didactica Religiei

1. BOLOCAN, Carmen-Maria, *Catehetica și Didactica Religiei. Interferențe și deosebiri*, Performantica, Iași, 2005
2. CUCOȘ Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Polirom Iași 1999
3. TIMIȘ, Vasile, *Religia în școală. Valențe eclesiale, educaționale și sociale*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004
4. PANOSCHI, Mihaela; LIȚOIU, Nicoleta; Pr. IORDĂCHESCU Nicolae, *Ghid de evaluare, Religie*, Aramis, București, 2001
5. OPRIȘ, Dorin, OPRIȘ, Monica, *Metode active de predare-învățare. Modele și aplicații la religie*, Iași, Editura Sf. Mina, 2006
6. TIMIȘ, Vasile, *Evaluarea - factor de reglare și optimizare a educației religioase*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2003
7. BOCOȘ, Mușata, *Instruire interactivă*, Polirom, 2013
8. CIOLAN, L., 2008, *Învățarea integrată-fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*, Editura Polirom, Iași
9. CRISTEA Sorin, *Dicționar de termeni pedagogici*, E.D.P., București, 1998
10. Cucuș C., *Pedagogie generală*, Ed. Polirom, Iași, 2000
11. PETRESCU, P., POP, V., 2007, *Transdisciplinaritatea – o nouă abordare a situațiilor de învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București
12. STOICA, Adrian (coord.), 2001, *Evaluarea curentă și examenele*, ProGnosis, București

NOTĂ: Bibliografia pentru didactica disciplinei de specialitate include **planurile-cadru și programele școlare** pentru disciplina **Religie Ortodoxă** valabile în anul școlar în care se susține examenul.